

GEHOORZAAM LUISTEREN

Het gehoor is in die zin het eerste zintuig dat het langs dit zintuig is dat we gewekt worden. Onze ogen kunnen we sluiten, om te voelen moeten we eerst iets aanraken maar onze oren staan steeds open en s' morgens worden we wakker door het geluid van de wekker.

Wij horen geluiden zoals het waaien van de wind, het vallen van de regen of het kraken van een deur. Horen wordt luisteren als het zich actief engageert: om in een vergadering of bij een preek wakker en bij de zaak te blijven moet je luisteren en dat is een actieve stap verder.

Maar wat is luisteren?

Op een verfijnde manier kun je luisteren naar muziek en dit laten inspelen op jou gevoelens en emoties.

Je kunt aandachtig luisteren om een geluid te herkennen of te lokaliseren, zoals een garagist naar het ronken van een motor of een dokter naar het kloppen van het hart, zoniet naar het piepen van je adem. Het professionele luisteren, ook bij psychologen, welzijnswerk en op school is aandachtig, scherp, met behulp van kennis en tegen de achtergrond van een aangeleerd systeem. Het analyseert en stelt een diagnose. Het kan getuigen van een grote eruditie. Het is zeer efficiënt en onmisbaar maar op die manier beluisterd ben je in feite nog niet zelf aan het woord geweest, je hebt enkel antwoord gegeven op de gestelde vragen en je hoopt dat je er goed uitkomt. Een wat uitdagende collega vroeg aan een stagiair: "ben je van Leuven of van Gent?" Waarop de stagiair antwoordde: "van Leuven", en onmiddellijk en zeer gevat: "is dit het juiste antwoord?". Vele anderen stellen zich deze vraag angstig tijdens een examen, een sollicitatiegesprek of na wat men een interview noemt wanneer ze zich in moeilijke levensomstandigheden bevinden en verhoord worden.

"Wij hebben een zeer goed gesprek gehad" is één van de meest voorkomende beoordelingen die je in de welzijnssector en de pastoraal kunt horen en waarbij ik altijd wat sceptisch ben. Veelal zegt het verdere relaas mij dat er inderdaad aandachtig en goed werd geluisterd, wellicht ook invoelend, maar dat het gesprek een bedoeling had: er is niet alleen goed geluisterd maar ook behendig gemanoeuvreed en in ieder geval is het gesprek bevredigend geëindigd: de gesprekspartner heeft naar mijn argumenten geluisterd, zich min of meer laten overtuigen. De zondaar is tot inkeer gekomen, de zieke zal ziek zijn en zich laten behandelen. Zelden komen dergelijke gesprekken los uit het eigen referentiekader.

En daar voorbij wil ik situeren wat ik vandaag noem "het gehoorzame luisteren".

Het evangelieverhaal dat we vandaag gekozen hebben lijkt oubollig, de maagd onbezoedeld en het gehoorzamen slaafs. Ik ben er niet zo zeker van. Maria is helemaal niet gerust in die engel-boodschapper die daar ongevraagd bij haar binnendringt, noch is ze gerust in zijn woorden "de Heer is met U". Hoe zou je zelf zijn als deze woorden niet in de mis maar in het echt zouden gezegd worden, thuis bij het middagmaal bijvoorbeeld. "Zij schrok" staat er in de tekst, want zij beseft dat haar iets overkomt dat niet gewoon, zelfs niet normaal is. Ook tegen de boodschap zelf verweert ze zich, ondanks of net omwille van de verheven beloften. "Hoe kan ik nu een kind krijgen zonder man", zegt ze, en voor mijn part betekende dit ook: hebt gij al eens aan mijn reputatie gedacht? De jongere generaties hier kennen dat niet meer maar wij herinneren het ons nog levendig, hoe je dat aan de familie en de omgeving niet zou verkocht krijgen: zwanger worden zonder getrouwd te zijn. De boodschap van de engel is doorheen de grootse beloften een onmogelijke boodschap, de opdracht is niet te overzien, en het engagement is angstwekkend in zijn consequenties. Maar Maria is getroffen. Ze beleeft een onverwacht moment van ontvankelijkheid en ze hoort woorden die haar vertrouwen wekken: gij zult niet alleen de opdracht maar ook de kracht krijgen, en gij zult heil brengen (heilig zijn). Daarom gehoorzaamt ze en dit gehoorzamen is geen slaafse onderwerping aan de bestaande religieuze en maatschappelijke regels, integendeel, maar aan het appel van de

andere. In de bijbel zal de andere telkens God zelf zijn, in ons meer dagelijkse bestaan mag het best onze medemens zijn.

Let op hoe in het woord “gehoorzaam” “horen” voorkomt: “willen horen” als essentie van gehoorzaamheid.

“Willen horen” is makkelijk als de muziek mooi is of het verhaal je als muziek in de oren klinkt, als men een redenering houdt welke aansluit bij jouw eigen opinie, welke herkenbaar is binnen jouw referentiekader. Willen horen kan echter een zeer riskante onderneming zijn, een kwestie worden van durven en kunnen.

Maak je geen begoochelingen omtrent jezelf en zoek de fout niet bij de ander: gehoorzaam luisteren komt zelden voor en het is wellicht bijna steeds onverwacht dat iemand je aanspreekt vanuit het diepste van zijn menselijke nood op een ogenblik dat ook jij net gevoelig bent, open staat en tijd hebt om geraakt te worden.

Gehoorzaam luisteren kan gevaarlijk zijn. Het heeft geen bedoelingen. Het vertrekt niet uit eigen kennis of expertise, het vergeet alles wat men aan kennis en oordelen in zijn geest heeft opgeslagen om zich open te stellen voor iets totaal nieuws, nieuw omdat het ons door een ander wordt gezegd vanuit het diepste van zijn hart en in vol vertrouwen. Het koestert zich niet aan de eigen luistertechniek en behendigheid. Het overkomt je meestal onverwacht en het kan je dingen zeggen welke je liever nooit gehoord had. Woorden die je oproepen, die je voor een keuze stellen. Gehoorzaam luisteren kan je brengen waar je niet wilt zijn. Het stelt geen diagnose maar ontdekt plots de nood van de ander en belooft medemens te worden omdat men nu eenmaal niet anders kan, al loop ik risico's of verspeel ik een reputatie.

Ik zou heldhaftige voorbeelden kunnen geven maar wil dit niet doen. In het alledaagse leven denk ik aan wat ouders kunnen beleven met opgroeiende adolescenten. Het luisteren naar een jongere die een totaal andere weg kiest, die je komt vertellen dat hij homo of lesbienne is, dat hij of zij de studies zal opgeven of weet ik welke plannen heeft. Hoe zal je luisteren naar man, vrouw of kind of buur of vriend die aan de drank of de drugs blijkt of betrappt werd op onfrisse praktijken, verondersteld dat die jou aanspreekt vanuit zijn diepste nood? Gehoorzaam luisteren is niet slaafs knikken en slikken, het mag even weerstand bieden en mag zelf een even authentiek verhaal als antwoord brengen, maar het stelt zich open voor het spreken van de ander met de vaste wil hem of haar niet te kwetsen. Hoe zal je luisteren, durf ik hier vragen, naar je partner als die op een dag, in de confrontatie met ernstige ziekte, met jou over euthanasie spreekt. En hoe zal jij luisteren naar je partner als je zelf aan euthanasie toe zou zijn, hoe je man, vrouw, partner of kind deze manier van afscheid wel zullen kunnen overleven?

Gehoorzaam luisteren betekent het risico nemen om mee te gaan in het verhaal van een ander, zonder angst om zichzelf te verliezen, zonder vast te stellen dat de eigen agenda jammer genoeg vol staat. Dat is het echte maagd zijn: niet schrik hebben om zich vuil te maken maar altijd een wit blad hebben in je levensagenda, dat door een ander mag beschreven worden.